

Marek Chmaj

Przyczynek do wyjaśnienia pojęcia: polityka

Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio K, Politologia 23,
197-206

1995/1996

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Zakład Systemów Politycznych Wydziału Politologii UMCS

MAREK CHMAJ

'Przyczynek do wyjaśnienia pojęcia: polityka

A Contribution to the Definition of the Concept of Politics

Pojęcie *polityka* ma ogromne znaczenie dla nauki humanistycznej, jaką jest politologia. Nauka ta stwarza modele teoretyczne dla dokonywania analizy całego świata polityki. W takiej analizie dokonuje się głównie wyjaśniania działań i procesów politycznych. Żeby natomiast wyjaśnić dany fakt politolog musi się odwoływać do praw nauki. Odwołuje się więc do wiedzy ogólnej, wiedzy o zależnościach pomiędzy grupami różnych zjawisk. Teoria danej nauki jest tylko wówczas adekwatna, jeżeli ma stworzoną siatkę głównych pojęć i kategorii badawczych. Dopiero wtedy można scharakteryzować daną dziedzinę w sposób jednoznaczny.

Pojęcie polityki winno przybliżyć cel, jakim jest budowa adekwatnych teorii politologicznych. Winno ponadto ułatwić rozróżnianie teorii od potocznej wiedzy politologicznej, utrwalonej w języku naturalnym, języku uprawiania polityki.¹

ETYMOLOGIA SŁOWA *POLITYKA*

Polityka jest obecnie tak stałym zjawiskiem występującym w życiu społeczeństwa i dotyczącym wszystkich sfer jego funkcjonowania, iż bez

¹ Zob. T. Klementewicz: *Potoczne a teoretyczne pojęcie polityki*, [w:] *Interpretacje polityki*, (red.) M. Szyszkowska, Warszawa 1991, s. 8–9.

niego nie wyobrażamy sobie funkcjonowania współczesnego świata. Nie jest to jednak pojęcie pierwotne, tzn. niedefiniowalne, można bowiem wskazać genezę słowa *polityka* oraz można także spróbować wyjaśnić, jakie jest obecnie jego znaczenie.

Badania językoznawcze dowodzą, że pojęcie *polityka* pochodzi z języka greckiego, od liczby mnogiej przymiotnika rodzaju nijakiego *politikon*. Przymiotniki *politikos* (r.m.), *politike* (r.ż.) i *politikon* interpretowano jako społeczny, publiczny, państwowy, powszechny, obywatelski, codzienny, zwyczajny, towarzyski, uprzejmy itp. Sam termin *polityka* oraz wyrazy od niego pochodne, wiążą się pod względem etymologicznym z pierwotnym i podstawowym pojęciem polityczno-prawnym starożytnych Greków — pojęciem *polis*.² Nazwą tą posługiwano się w starożytnej Helladzie na oznaczenie występujących wówczas na tym terenie organizacji państwowych, tzw. państw-miast. *Polis* stanowiła organiczną wspólnotę wolnych obywateli, podporządkowanych wspólnym celom i interesom.³ W dosłownym tłumaczeniu termin ten oznaczał kraj, ojczyznę, państwo, społeczność, gród, zamek, miasto, obywatelstwo, rządy, sprawy publiczne.⁴ Inny, mniej wiarygodny, źródłosłów *polityki* wywodzi się od greckiego *politea* — co oznacza republikę, czyli organizację państwową. Początków istoty *politei* można doszukać się w pismach Platona (V–IV wiek p.n.e.) oraz Arystotelesa (IV wiek p.n.e.).⁵ Takie ujęcie *polityki* cechowało położenie akcentu na umiejętne kierowanie ludźmi, organami państwowymi lub całym państwem. Jak można łatwo zauważyć, sztukę rządzenia państwem traktowano jako posiadanie pewnego kunsztu, zdolności czy też predyspozycji w tym względzie.⁶

² Por. A. M. Deborin, *Socjalno-politiceskije uczenija nowogo wriemieni*, Moskwa 1958, t. I, s. 5, W. Góra, *Przedmiot i zakres nauk politycznych*, [w:] *Podstawy nauk politycznych*, (red.) W. Góra, Warszawa 1970, s. 11–12, A. Korybski, Z. Szeliga, M. Żmigrodzki, *Współczesne państwowe systemy polityczne*, Lublin 1987, s. 9, B. Krauz-Mozer, W. Szostak, *Teoria polityki. Podstawy metodologiczne politologii empirycznej*, Kraków 1993, s. 13, L. T. Kriwuszyn, *Formy organizacji politycznej*, „Studia Nauk Politycznych” 1982, nr 3–4, s. 89 oraz J. Puchalski, *Z dziejów nauk politycznych w Polsce*, „Studia Nauk Politycznych” 1981, nr 3, s. 9–50.

³ Na temat greckiej *polis* zobacz szerzej K. Grzybowski, *Historia doktryn politycznych i prawnych*, Warszawa 1968, s. 42 i n.

⁴ Zob. Puchalski, *Z dziejów nauk...*, s. 49.

⁵ Por. szerokie ujęcie tych problemów w M. Hawkesworth, *The Science of Politics and the Politics of Science*, [w:] *Encyclopedia of Government and Politics*, vol. I, (ed. by) New York 1992, s. 24–25.

⁶ Por. *Nauka o polityce*, (red.) A. Bodnar, Warszawa 1988, s. 13, A. Palczak, *Polityka jako zjawisko społeczne. Nauka o polityce a inne nauki społeczne*, [w:] *Nauka o polityce*, (red.) J. Misztal, Gliwice 1985, s. 7, F. Ryszka, *Wstęp do nauki o państwie i polityce*.

Próbie wytłumaczenia pojęcia polityki podejmowali kolejno niemal wszyscy wielcy myśliciele: święty Tomasz z Akwinu, Marsyliusz z Padwy, N. Machiavelli, F. Bacon, J. Lock, Monteskiusz, J. J. Rousseau i wielu innych. Przy tym nazwy *polityka* używali oni w najrozmaitszych znaczeniach, najczęściej łącząc je ze sztuką rządzenia państwem.⁷

Znamienną ewolucję przechodziło słowo *polityka* w dawnej polszczyźnie, na co wskazał w swoich licznych rozprawach naukowych Franciszek Ryszka. Początkowo oznaczało ono tyle, co grzeczny, układowy.⁸ Według Andrzeja Frycza Modrzewskiego „naprawa Rzeczypospolitej” (*de Republica emendanda*) wymagała poprawnego wykonywania władzy. Tłumacz Frycza z łaciny na polski — C. Bazylik, pisze wprost o „policji”, co miało oznaczać „kunszt dobrego rządzenia ekonomicznego”.⁹ Nieco później S. Petrycy nazywa policją „rząd wolny rzeczypospolitej”, co zdaje się potwierdzać fakt, że był to termin dość powszechny w użyciu ówczesnych elit politycznych.¹⁰ Termin *policja* jako urzędowa nazwa służby publicznej pojawia się w Polsce w okresie reform ustrojowych drugiej połowy XVIII wieku. Powstały wtedy dla miast królewskich komisje *boni ordinis* (dobrego porządku), która to nazwa stopniowo zaczyna ustępować nazwie *policja*, by pod tą nazwą rozumieć te same działania, co na zachodzie Europy.¹¹ Niedługo po wyborze na króla Polski Stanisława Augusta Poniatowskiego, na Sejmie w 1775 roku ustanowiono Radę Nieustającą, jako działającą pod przewodnictwem króla rząd centralny, mający pokierować całością zarządu krajem. Oprócz zebrań plenarnych o charakterze ustawodawczym, prace Rady toczyły się w 5 departamentach, z czego jeden, sprawujący nadzór nad miastami królewskimi nosił miano: *Policji* czyli *Dobrego Porządku*.¹² Tendencja do zastąpienia „dobrego porządku” słowem „policja” została utrzymana w utworzonym po uchwaleniu Konstytucji 3 Maja nowym rządzie — Straży Praw, której podlegały komisje wielkie — kolegialnie zorganizowane społeczeństwa. Dla miast ustanowiono wtedy — *Komisję Policji*.¹³ Na jej czele miał

(*Uwagi metodologiczne*), Warszawa-Poznań 1978, s. 11–12 oraz *Słownik wyrazów obcych*, Warszawa 1971, s. 589.

⁷ Por. W. Bokajło, *Podstawowe zagadnienia teorii polityki*, [w:] *Podstawy nauk politycznych*, (red.) Ł. Kustrzeba, Wrocław 1975, s. 9–10.

⁸ Zob. F. Ryszka, *Nauka o polityce. Rozważania metodologiczne*, Warszawa 1984, s. 9.

⁹ Zob. F. Ryszka, *O pojęciu polityki*, Warszawa 1992, s. 33–34.

¹⁰ *Ibid.*, s. 34.

¹¹ Zob. F. Ryszka, *O tym co „polityczne”. Przyczynek do rozważań z semantyki politycznej*, [w:] *Prawo i polityka*, Warszawa 1988, s. 147.

¹² Zob. J. Bardach, B. Leśnodorski, M. Pietrzak, *Historia ustroju i prawa polskiego*, Warszawa 1994, s. 299.

¹³ Bardach, Leśnodorski, Pietrzak, *Historia ustroju...*, s. 313.

stać minister policji, którym miał być jeden z marszałków (koronny lub litewski).

W XVII wieku następuje w Polsce pierwsza inwazja francuszczyzny poprzez dwory Władysława IV, Jana Kazimierza a zwłaszcza Jana III Sobieskiego.¹⁴ Pojawia się wtedy termin *politique*, który oznaczał sztukę rządzenia państwem, utrzymywania i wyzyskiwania stosunków z innymi państwami.¹⁵ Pochodzące od tego terminu słowo *polityk* oznaczało człowieka biegłego w polityce, znającego świat, zdolnego do rządzenia państwem, dyplomatę. Jednocześnie *polityczność* jako cecha oznaczała tyle, co grzeczność, układność, delikatność, etykieta, dobre maniere i obyczajność.¹⁶ Takie też znaczenie temu terminowi nadał Henryk Sienkiewicz w *Panu Wołodyjowskim*.

Słowo *polityka* było rozumiane w naszym języku wielorako aż do końca XIX wieku. Jeszcze słownik Lindego z 1858 roku wyjaśnia, że polityka jest to¹⁷:

- 1) nauka, jak Rzeplitą rządzić i zachować wcale;
- 2) nauka poznawania spraw i potrzeb państwa;
- 3) roztropność podająca rządzącym środki do wykonywania zamysłów przedsięwziętych;
- 4) grzeczność, manierność obyczajów.¹⁸

Dalsza ewolucja znaczenia tego pojęcia w języku polskim wpływała raczej zawężająco na jego zakres.¹⁹ Dlatego też, już w 1908 roku słownik

¹⁴ Inwazja ta wynikała z faktu, iż małżonki tych królów były Francuzkami. Utrzymywały one stały kontakt ze swoją ojczyzną, posiadały ponadto liczny dwór złożony z ich rodaków i rodaczek.

¹⁵ Zdaniem A. Palczaka, polski wyraz *polityka* wywodzi się od francuskiego *poli* (a ten od łacińskiego wyrazu *politus*), co pierwotnie tłumaczono jako gładki, polerowany, a nieco później: grzeczny, uprzejmy. Zob. Palczak, *Polityka jako zjawisko społeczne...*, s. 8.

¹⁶ Zob. Ryszka, *O pojęciu polityki...* s. 34.

¹⁷ M. S. B. Linde, *Słownik języka polskiego*, t. IV-V, Lwów 1858, s. 306.

¹⁸ Bardzo podobnie wyjaśnia znaczenie słowa *polityka* *Słownik języka polskiego* M. Orgelbranda (Wilno 1861, część II P-Z, s. 140), precyzując, że jest to: „1) sztuka rządzenia państwem i utrzymywania stosunków z obcemi narodami; 2) wiadomość o tem wszystkim co się odnosi do rządu państwa i stosunków z obcemi narodami; 3) wypadki, interesa polityczne; 4) przebiegłość, zręczność, 5) grzeczność, obyczajność, dworność”.

¹⁹ Odmienny, błędny naszym zdaniem pogląd na ten temat ma J. P. Gieorgica, który stwierdził, że mamy do czynienia z nabieraniem coraz to większej „pojemności” przez termin „polityka”. W miarę bowiem narastania złożoności stosunków społecznych „polityka” zaczęła wchłaniać coraz to nowe treści i obszary społecznych zainteresowań ludzi. Zob. J. P. Gieorgica, *Teoretyczno-metodologiczne określenia polityki*, [w:] *Wprowadzenie do teorii polityki*, t. I, (red.) J. P. Gieorgica, Warszawa 1982, s. 3-4.

J. Karłowicza, A. Kryńskiego i W. Niedźwieckiego podaje jedynie trzy znaczenia terminu *polityka*, precyzując, że jest to²⁰:

- 1) sztuka rządzenia państwem, utrzymywania i wyzyskiwania stosunków z obcimi państwami;
- 2) nauka, wiadomości dotyczące się takiej polityki;
- 3) zasada, system, taktyka — plan postępowania osób rządzących w kraju.

Wynika z tego wniosek, że już na początku XX wieku przestano używać terminu *polityka* w kategoriach kulturowych, odnosząc go głównie do sztuki rządzenia.

KONCEPCJE KLASYFIKACYJNE

Trudności związane z dokładnym określeniem polityki wynikają z tego, że jest ona zjawiskiem wielopłaszczyznowym. Każda więc z wielu definicji polityki akcentuje jeden z jej głównych aspektów albo określa ją bardzo szeroko, a więc nieprecyzyjnie.²¹ Funkcjonowanie w literaturze przedmiotu wielości interpretacji definicyjnych zjawiska „polityki” stawia przed nami problem wprowadzenia pewnego porządku pośród rozmaitych punktów widzenia. Najciekawsze naszym zdaniem są próby posegregowania znaczenia omawianego pojęcia dokonane przez: P. Dobrowolskiego i S. Wróbla, B. Krauz-Mozer i W. Szostaka oraz A. W. Jabłońskiego.²² Z uwagi na to, by nie zagmatwać zbyt wiele omawianego problemu, szerzej omówimy jedynie

²⁰ J. Karłowicz, A. Kryński, W. Niedźwiecki, *Słownik języka polskiego*, t. IV, Warszawa 1908, s. 537. Podobnie rozróżniał znaczenia słowa *polityka* C. Znamierowski. Por. C. Znamierowski, *Wiadomości elementarne o państwie*, Warszawa 1934, s. 63.

²¹ Por. J. Mielecki, *Co to jest polityka?*, [w:] *Podstawowe kategorie teorii polityki*, (red.) J. Mielecki, Wrocław 1979, s. 7.

²² P. Dobrowolski i S. Wróbel (*Wprowadzenie do nauki o polityce*, Katowice 1987, s. 51–52) wyróżnili trzy typy określeń polityki: 1) określenie o charakterze normatywnym, ujmujące politykę jako działalność służącą osiągnięciu kompromisu w imię „ogólnej pomysłowości”; 2) behawioralną definicję polityki, którą cechuje ujmowanie zjawisk i procesów politycznych w kategoriach zachowań politycznych, a zwłaszcza zachowań ludzi pełniących zasadnicze funkcje polityczne; 3) konfliktowe ujęcie polityki, wiążące ją z władzą i panowaniem, a przy tym z walką sił społecznych w sferze idei i wartości. Według B. Krauz-Mozer i W. Szostaka (*Teoria polityki. Podstawy metodologiczne politologii empirycznej*, Kraków 1993, s. 13), próby definiowania polityki można podzielić na trzy grupy poglądów: grupa pierwsza, to poglądy etatystyczne, ujmujące najczęściej politykę jako sferę wzajemnych stosunków i oddziaływań pomiędzy państwem a innymi organizacjami, dotyczących celów i środków działalności państwa oraz charakteru władzy państwowej; druga grupa poglądów została określona jako kratologiczna (od greckiego *kratos* — siła, władza) ze względu na nawiązywanie przez nią do walki o władzę i jej funkcjonowanie, bez względu na zakładane przez nie modele społeczeństwa — czy to konfliktowe, czy integracyjne; grupa trzecia, to poglądy nazwane systemowymi, łączą one bowiem politykę z funkcjonowa-

koncepcję Andrzeja W. Jabłońskiego. Jego zdaniem, można wyróżnić w literaturze przedmiotu (a zwłaszcza w literaturze anglosaskiej) pięć głównych tendencji w sposobie definiowania polityki. Można tu wskazać na określanie polityki jako²³:

- a) działalności instytucji państwowych;
- b) stosunek władzy, wpływu i konfliktu;
- c) funkcji w systemie społecznym;
- d) procesu podejmowania decyzji;
- e) rozwiązywanie problemów.

Polityka, rozumiana jako działalność instytucji państwowych, była podejściem badawczym dominującym w politologii anglosaskiej w okresie lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych XIX stulecia do początków lat dwudziestych naszego wieku. W tym bowiem czasie politolodzy zajmowali się głównie formalnoprawnymi strukturami życia politycznego, podstawą badań zaś były podejścia prawnicze i historyczne. Definicja polityki, jaką posługiwali się autorzy tej koncepcji, opierała się na kategorii „rządu”, rozumianego jako formalne instytucje władzy państwowej.²⁴ Powyższa koncepcja, aczkolwiek interesująca, zbyt jednak wąsko traktuje pole polityki, omijając przy tym jej obszar, który nie jest objęty działalnością instytucji państwowych.²⁵

niem całości społecznych, a mianowicie w szczególności z (a) funkcjami organizacyjnymi w społeczeństwie, korzystając też ze stosunku władzy, lub (b) funkcjami utrzymywania równowagi w społeczeństwie, zakładając, iż podstawową funkcją organizacji jest utrzymanie stabilności społeczeństw, lub (c) funkcjami dystrybucyjnymi (dóbr) w społeczeństwie, wskazując iż właśnie dystrybucja jest podstawową funkcją organizacji gwarantującą jej stabilność.

²³ Zob. Jabłoński, *Polityka. Interpretacje definicyjne*, [w:] *Kategorie analizy politologicznej*, (red.) A. W. Jabłoński i L. Sobkowiak, Wrocław 1991, s. 7.

²⁴ *Ibid.*, s. 8–9.

²⁵ Polityka, jako działalność instytucji państwowych jest rozumiana przez licznych autorów. Przykładowo T. Bodio (*Kształtowanie świadomości politycznej w sytuacji rewolucyjnej. (Na przykładzie rewolucji październikowej w Rosji)*, „Studia Nauk Politycznych” 1978, nr 3, s. 97), uważa, że polityka „jest sferą świadomych i celowych, a więc rozumnych działań zbiorowości społecznych i ich organizacji”. W ujęciu R. Houbena (*Uwagi o polityce*, Londyn 1967, s. 13), „polityka stanowi działalność rozwijaną zarówno przez rządzących, jak i grupę zmierzającą do przejęcia funkcji kierowniczych”. Według A. Kryńskiego i W. Niedźwieckiego (*Słownik języka polskiego*, T. IV, (reprint) Warszawa 1952, s. 537), polityka „to sztuka rządzenia państwem, utrzymywania i wyzyskiwania stosunków z obcymi państwami”, według zaś S. Laskowskiego (*Podstawy nauk politycznych*, [w:] *Podstawy nauk politycznych*, (red.) S. Laskowski, Kraków 1980, s. 8), polityka jest działalnością społeczną wytyczaną przez ośrodek decyzji sformalizowanej grupy, który formuluje program określający cele działalności oraz środki ich realizacji, a także wyznacza zadania służące wykonaniu programu, kieruje oraz kontroluje tok jego organizacji. W ujęciu J. Muszyńskiego (*Polityka i nauki polityczne*, [w:] *Podstawy nauk politycznych*, (red.) K. Bajan, Warszawa 1976, s. 10–11), polityka to „całokształt form, sposobów i metod prawnego i skutecznego

Władza, wpływ i konflikt jako kryteria definicyjne polityki, są związane z postrzeganiem tej ostatniej wszędzie tam, gdzie występują stosunki władzy i konfliktu niezależnie od poziomu organizacji społecznej.²⁶ Politolodzy, którzy w ten sposób definiują przedmiot swoich badań, krytykowani są często za to, że nadmiernie rozszerzając granice polityki, w istocie pomijają jej najistotniejsze cechy i roztopiają działania polityczne w masie zachowań społecznych uwikłanych w konflikty i przetargi.²⁷

Interpretacja polityki jako funkcji w systemie społecznym jest związana z funkcjonalną szkołą analizy politologicznej. W ujęciu funkcjonalnym poli-

ureczywistniania władzy przez państwo", zaś według J. Siemieńskiego (*O polityce, o państwie i obywatelu. Wiadomości najważniejsze*, Kraków 1922, s. 1) polityka to po prostu „kierowanie sprawami państwowymi”. Według *Słownika języka polskiego* (red. naczelny W. Doroszewski, Warszawa 1964, t. VI, s. 890), polityka to „ogół spraw państwowych; działalność rządu, partii, organizacji itp., zmierzająca do osiągnięcia określonych celów, zrealizowania zamierzonych planów w dziedzinie społecznej, wojskowej, gospodarczej i innych, mogąca dotyczyć spraw wewnętrznych państwa lub jego stosunków z innymi krajami”. Jak zauważyli J. R. Pennock i D. G. Smith (*Political Science. An Introduction*, New York 1964, s. 5), polityka jest to „działalność związana z państwem, a ściślej z władzą państwa”, zaś zdaniem H. Zeiglera (*The Political Community. A Comparative Introduction to Political Systems and Society*, New York 1990, s. 12) polityka to „forma rządzenia oznaczająca zarówno społeczeństwo ze zorganizowanym rządem, jak i grupę ludzi będących we wzajemnych stosunkach politycznych”.

²⁶ Zob. szerzej Jabłoński, *Polityka. Interpretacje definicyjne...* s. 9–13.

²⁷ W ujęciu S. M. Grochalskiego (*Nauka o polityce*, Opole 1990, s. 9–10), polityka to „planowe i zorganizowane działania prowadzące do zdobycia lub utrzymania władzy w celu realizacji interesów, przede wszystkim umocnienia korzystnego dla danej klasy typu własności środków produkcji”, zaś zdaniem G. Leibholza (*Politics and Law*, Leyden 1965, s. 17), polityka to po prostu „nauka i sztuka rządzenia”. Według M. Webera (cyt. za B. A. Misztal, *Państwo w koncepcjach Maxa Webera*, „Studia Nauk Politycznych” 1986, nr 4), polityka to zespół działań przedsięwziętych w zamiarze uczestniczenia we władzy albo wpływanie na rozdział władzy, bądź pomiędzy państwami, bądź pomiędzy różnymi grupami wewnątrz państwa. Zdaniem F. Ociepki (*The Role of Ideology in Politics*, [w:] *Political Science in Poland*, Warszawa 1979, s. 235), polityka to „taka sfera indywidualnych zachowań jednostek, społeczności i grup społecznych oraz sposoby funkcjonowania instytucji społecznych, która jest wytyczana relacjami: społeczeństwo-organizacja-władza”, zaś według M. Palmera i W. R. Thompsona (*The Comparative Analysis of Politics*, Tallahassee 1978, s. 4), polityka „to nauka tego, kto co weźmie, kiedy i jak”. H. Przybylski zauważył (*Podstawowe zagadnienia z marksistowskiej teorii polityki*, [w:] *Podstawy nauk politycznych*, (red.) H. Przybylski, Gliwice 1976, s. 7), że polityka „to sfera życia społecznego, w ramach której siły wielkich grup społecznych, dążące do realizacji interesów tych grup, usiłują zdobyć wpływ na istniejące ośrodki selekcji celów i ich osiągania, przy czym cele te dotyczą tej lub wielu dziedzin życia społecznego”, według zaś F. Ryszki (*Głos w dyskusji nad referatem K. Opałka*, „Studia Nauk Politycznych” 1972, nr 9, s. 49), „polityka jest tym wszystkim, co oscyluje wokół władzy i jest przez nią czynione, rozumiejąc przez to zarówno działania organizmów państwowych we własnych granicach geograficznych, jak i na zewnątrz tych granic”.

tyka interpretowana jest jako jedna z funkcji systemu społecznego. W dziejach filozofii politycznej przypisywano polityce szereg funkcji, takich jak: utrzymanie porządku społecznego, rozwiązywanie konfliktów, wcielanie zasad sprawiedliwości społecznej *etc.* Polityka była tu głównie interpretowana jako sfera działalności mająca służyć realizacji określonych celów istotnych dla społeczeństwa.²⁸ Cele te miała zaś wypełniać za pomocą środków państwowego przymusu.²⁹

Podejście, służące definiowaniu polityki jako procesu podejmowania decyzji, wyrasta z krytyki rozumowania, w myśl którego ośrodek decyzji rządowych działa opierając się na procedurze racjonalnego wytyczania i osiągnięcia celów.³⁰ Taki sposób patrzenia na politykę nie pozwala bowiem na dostrzeżenie ściśle politycznych aspektów podejmowania decyzji. Tymczasem tworzenie decyzji stanowi niezwykle skomplikowany proces nie mający precyzyjnie określonych granic, wyraźnego początku ani końca. Centralnym jego elementem jest władza (oraz gra o władzę), przy czym jest ona zawsze realizowana przez pewną grupę ludzi, nie zaś przez pojedynczych polityków, dlatego polityka „robiona” jest w kompleksowym procesie, którego uczestnicy posługują się władzą i wpływem we wzajemnych oddziaływaniach.³¹

Najrzadziej spotykanym ujęciem w określaniu polityki jest ujmowanie jej jako sposobu rozwiązywania problemów. Przedstawiciele tego nurtu, na-

²⁸ Według B. Galasińskiego (*Organizacja polityczna jako rodzaj organizacji społecznej*, [w:] *Historia — prawo — polityka*, Warszawa 1990, s. 184), polityka „jest działalnością społeczną, zmierzającą do realizacji celów, których wybór jest podyktowany oceną ich doniosłości dla jednej lub wielu dziedzin życia społecznego, a więc jest także działalnością wytyczaną przez kierowniczy ośrodek sformalizowanej grupy — czyli organizacji społecznej”, w ujęciu zaś J. Kowalskiego (*Wstęp do prawoznawstwa*, Warszawa 1984, s. 30), polityka to „wiedza o społecznym mechanizmie walki o zdobycie państwowego kierowania społeczeństwem oraz sposobie jego wykorzystania do realizacji określonych celów społecznych”. Zdaniem K. Opałka (*Prawo a polityka w czasie i przestrzeni*, „Studia Nauk Politycznych” 1976, nr 3, s. 43; *Wartości i normy w polityce*, [w:] *Rola norm politycznych w Polsce Socjalistycznej*, Warszawa–Wrocław 1977, s. 7 oraz *Zagadnienia teorii prawa i teorii polityki*, Warszawa 1986, s. 238–239) polityka to „działalność wytyczana przez ośrodek decyzji sformalizowanej grupy społecznej (organizacji) zmierzającej do realizacji ustalonych celów za pomocą określonych środków (program działalności)”.

²⁹ Por. Jabłoński, *Polityka. Interpretacje definicyjne...*, s. 13–15.

³⁰ Zob. *Ibidem*.

³¹ H. Busshof uważa (*Teoria nauki i teoria polityczna*, „Studia Nauk Politycznych” 1983, nr 3, s. 137–138), że „politykę pojmować można jako permanentne (aczkolwiek nader różnorodne, często niespójne) eksperymentowanie”, według zaś G. K. Robertsa (*A Dictionary of Political Analysis*, London 1979, s. 152), polityka to „zespół decyzji podejmowanych przez decydenta politycznego lub grupę, dotycząca klasyfikacji celów i metod dochodzenia do niego w konkretnej sytuacji. Zasadniczo, decyzje te będą posiadać taką moc, jaką może im nadać dany decydent”.

zywani postbehawiorystami, odnoszą się krytycznie do interpretacji polityki w kategoriach pozbawionych wartościowania moralnego oraz ideowo i etycznie neutralnych. Ich głównym postulatem jest rozpatrywanie polityki jako tej dziedziny życia społecznego, której zadaniem pierwszoplanowym jest rozwiązywanie problemów trapiących społeczeństwo, i osiągnięcie celów wynikających z rozpatrywania potrzeb społecznych. Przykładem takiej interpretacji polityki jest stanowisko A. Leftwicha, dla którego „centralnym problemem politycznym” jest odpowiedź na pytanie, „jakie mechanizmy polityczne przyczyniają się do osiągania celów zbiorowych i stwarzają jednostce możliwość rozwoju indywidualnego”³²

DEFINICJA POLITYKI

Przedstawiliśmy powyżej szereg różnorodnych ujęć i sposobów definiowania terminu *polityka*. Powstaje obecnie pytanie: czy można znaleźć dla nich wspólny mianownik? Najprościej byłoby wypisać z przedstawionych koncepcji najbardziej uniwersalne elementy, a następnie połączyć je w jedną superdefinicję, uogólniającą i syntetyzującą dorobek intelektualny różnych szkół teoretycznych. Można by też na przykład powiedzieć, iż polityka to po prostu sztuka osiągania założonych celów. Sceptycy natomiast twierdzą, iż superdefinicja polityki nie istnieje. Przykładowo, W. H. Greanleaf twierdzi, że stworzenie takiej uniwersalnej definicji nie jest możliwe, życie polityczne bowiem jest zbyt kompleksową dziedziną życia społecznego.³³ Jesteśmy skłonni zgodzić się z powyższym twierdzeniem, ewentualna bowiem, uniwersalna definicja polityki byłaby zbyt abstrakcyjna, jej zaś przydatność dla naszych dalszych rozważań byłaby znikoma. Dlatego też definicja polityki nie aspiruje aby być uniwersalną. Jest to po prostu autorskie spojrzenie na ten problem. Tak więc: **polityka to zespół działań podjętych przez ośrodek decyzyjny, zmierzających do osiągnięcia zamierzonych celów za pomocą odpowiednio dobranych środków.**

Uzupełniając powyższą definicję możemy zaryzykować twierdzenie, że dla politologa — polityka to wszystko, co go otacza, cała istniejąca rze-

³² Cyt. za Jabłoński, *Polityka. Interpretacje definicyjne*. . . s. 16. Przykładem takiego ujmowania pojęcia *polityka* jest *Słownik katolickiej nauki społecznej* (red. naukowa ks. W. Piwowarski, Warszawa 1993, s. 133) który precyzuje, że polityka to „dążenie do wspólnego dobra”. Por. również F. A. Hermens, *Introduction to Modern Politics*, Notre Dame — Indiana 1959, s. 4.

³³ Zob. W. H. Greanleaf, *The World of Politics*, [w:] *The Study of Politics. A Collection of Inaugural Lectures*, (red.) P. King, London 1977, s. 227 i n.

czywistość. Ponieważ nie wszyscy ludzie są politologami, dla tych innych polityka może się natomiast jawić jako sztuka wyboru.

SUMMARY

It is impossible to imagine the present-day world without the phenomenon that we define as politics, for it occurs in the life of society and covers all spheres of its functioning.

While trying to explain the term politics we must note that almost all great thinkers have successively endeavoured to explain that concept, having used the name politics in different meanings, most often combining it with the art of governing the state.

The literature on the subject abounds with many defining interpretations of the concept of politics. Five main tendencies in defining politics can be distinguished:

- a) the activities of state institutions,
- b) the relation of power, influence and conflict,
- c) functions in the social system,
- d) decision-making process,
- e) solving problems.

However, the analysis of the foregoing interpretations of the term politics leads to a conclusion that it is impossible to formulate one superdefinition that generalizes and synthesizes the intellectual production of various theoretical schools. Such a universal definition of politics would be too abstract and its usefulness would be negligible. We can only risk a very general proposition that politics is the art of attaining goals.